

Príjmy, výdavky a životné podmienky

12.05.2023 |

Vybrané ukazovatele - metodické vysvetlivky

[Štatistika príjmov a výdavkov domácností \(Rodinné účty\)](#)

[Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností \(EU SILC\)](#)

[Spotreba potravín](#)

Štatistika príjmov a výdavkov domácností (Rodinné účty)

Rodinné účty

Štatistika rodinných účtov (ďalej „RÚ“) je výberové zisťovanie, **predmetom** ktorého je získanie informácií o výške, štruktúre a vývoji peňažných a nepeňažných výdavkov a príjmov fyzických osôb v rôznych typoch domácností.

V roku 2004 boli zavedené niektoré úpravy v systéme zisťovania, ktoré vychádzali z odporúčaní Eurostatu pre ich aplikáciu v štatistike rodinných účtov členských štátov. Zmeny sa týkali:

1. spôsobu výberu spravodajských jednotiek,
2. kódovania členov domácnosti,
3. klasifikácie individuálnej spotreby podľa účelu pre rodinné účty,
4. klasifikácie peňažných príjmov,
5. klasifikácie naturálnych príjmov.

Do roku 2012 bolo uskutočňované zisťovanie príjmov, výdavkov a spotreby súkromných hospodáriacich domácností, v rokoch 2013 a 2014 sa realizovalo iba zisťovanie o príjmoch domácností v 1. štvrťroku. Ďalšie zisťovanie príjmov, výdavkov a spotreby súkromných hospodáriacich domácností bolo vykonané v roku 2015. Údaje za roky 2013 a 2014 boli odhadnuté simuláciou mikroúdajov výberového zisťovania rodinných účtov za rok 2012 pomocou dostupných externých informácií, prognóz a kvalifikovaných odhadov vybraných demografických, sociálnych a ekonomických ukazovateľov za roky 2013 a 2014. V roku 2016 a 2017 sa zisťovali iba údaje o príjmoch domácností v 1. štvrťroku. Údaje za rok 2016 boli odhadnuté simuláciou mikroúdajov výberového zisťovania rodinných účtov za rok 2015 pomocou dostupných externých informácií, prognóz a kvalifikovaných odhadov vybraných demografických, sociálnych a ekonomických ukazovateľov za rok 2016.

V roku 2014 bol urobený **redizajn** Rodinných účtov (aplikovaný v zisťovaní rodinných účtov 2015). Cieľom bolo skvalitnenie zisťovania, zníženie zaťaženia spravodajských jednotiek a modernizácia zberu údajov prispôbením sa európskym trendom. Zmeny sa týkali okrem iného aj úpravy formulárov, zmeny metodiky v zisťovaní pravidelných a veľkých výdavkov domácností a v zisťovaní nákupov vybraných položiek do zásoby. Pri zisťovaní spotrebných výdavkov bola

použitá nová klasifikácia individuálnej spotreby podľa účelu použitia COICOP-5, ktorá je odporúčaná Eurostatom (do roku 2015 bola používaná klasifikácia COICOP-HBS).

Pri tvorbe spravodajskej siete sa vychádzalo z výsledkov Sčítania obyvateľov, domov a bytov. Výberovou jednotkou bol byt. Ako opora pre výber jednotiek slúžil zoznam adries domácností v trvalo obývaných bytoch. Od roku 2014 je pre výber domácností do spracovania používaný dvojstupňový, stratifikovaný, náhodný výber; oporou výberu sú údaje zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011.

Definície

Spravodajskou jednotkou a jednotkou pre spracovanie je súkromná hospodáriaca domácnosť ktorú tvoria osoby, ktoré:

- bývajú spolu v tom istom byte (obydlí) a
- spoločne sa podieľajú na výdavkoch, predovšetkým na bývaní a stravovaní.

Za člena domácnosti je považovaná každá osoba, ktorá spĺňa predchádzajúce podmienky, bez ohľadu na príbuzenský vzťah. Medzi členov domácností zaraďujeme aj osoby, ktoré dočasne žijú v domácnosti (minimálne pol roka) a spĺňajú podmienku spoločného hospodárenia (strava a bývanie). Do zisťovania neboli zahrnuté kolektívne domácnosti (t. j. osoby vo väzenských zariadeniach, členovia reholí v kláštoroch, obyvatelia zariadení sociálnej starostlivosti a pod.). (Charakterizovanie domácnosti a jej členov vychádza z Regulácie komisie (EC) č.1980/2003 z 21. októbra 2003 pre implementáciu Regulácie (EC) č. 1177/2003 Európskeho Parlamentu a Rady týkajúcej sa Spoločnej štatistiky príjmov a životných podmienok (EU SILC) pokiaľ ide o definície a upravené definície).

Hrubé peňažné príjmy predstavujú sumu všetkých peňažných príjmov každého člena domácnosti. Ide o súhrn peňažných príjmov zo zamestnania (vrátane dane z príjmov a povinných príspevkov do Sociálnej poisťovne a zdravotných poisťovní), peňažných čiastok, ktoré vyčlenila samostatne zárobkovo činná osoba zo svojho podnikateľského príjmu pre potreby domácnosti, sociálnych príjmov, peňažných darov, náhrad od poisťovní, výhier v lotérii, výberov pôžičiek a pod.

Čisté peňažné príjmy sú vypočítané z hrubých peňažných príjmov odpočítaním dane z príjmov a povinného osobného poistenia (t. j. zákonných platieb zdravotným poisťovníam a Sociálnej poisťovni).

Naturálne príjmy sú súhrnom naturálnej osobnej spotreby a naturálnych darov. Naturálna osobná spotreba je definovaná ako bezprostredná spotreba potravín, získaných z vlastného hospodárenia domácnosti alebo z vlastného poľnohospodárskeho/potravinárskeho podniku, ďalej spotreba produktov získaných zberom (lesné plody) alebo lovom. Naturálne dary predstavujú tovary a služby darované domácnosti inými osobami či organizáciami alebo získané ako odmena za vykonanú prácu.

Celkové príjmy sú súhrnom peňažných a naturálnych príjmov.

Hrubé peňažné výdavky zahŕňajú spotrebné výdavky a ostatné hrubé výdavky.

Čisté peňažné výdavky zahŕňajú spotrebné výdavky a ostatné čisté výdavky.

Spotrebné výdavky predstavujú sumu výdavkov za tovary a služby. Členia sa podľa účelu, na ktorý boli vynaložené:

Potraviny a nealkoholické nápoje zahŕňajú všetky výdavky spojené s nákupom potravín a nealkoholických nápojov v obchodnej sieti.

Alkoholické nápoje a tabak zahŕňajú výdavky na alkoholické nápoje, tabak a výrobky z tabaku.

Odievanie a obuv zahŕňa nákup textilného tovaru, obuvi a textilnej galantérie (tvrdá galantéria je súčasťou výdavkov za osobné predmety), vr. ich zhotovenia a opráv.

Bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá zahŕňa výdavky za nájomné v bytoch, úhrady za užívanie družstevného bytu, výdavky za nákup tovarov a služieb pre menšiu stavebnú a bytovú údržbu (do výšky 1400 EUR), platby za elektrinu, plyn, teplú vodu a teplo, nákup palív, vodné, stočné a výdavky za ostatné služby vzťahujúce sa na bývanie.

Nábytok, vybavenie a bežná údržba domácnosti predstavuje výdavky za nákup nábytku, bytového zariadenia a doplnkov, podlahových krytín, bytového a stolového textilu, domáceho riadu a príborov, potrieb pre domácnosť investičného charakteru, rôznych prístrojov a kuchynských potrieb, výdavky za zhotovenie týchto tovarov a ich opravy, vr. výdavkov za hospodárske, záhradnícke, remeselnícke stroje a zariadenia, tovary a služby pre čistenie a upratovanie a i.

Zdravie zahŕňa výdavky za farmaceutické preparáty a výrobky, zdravotnícky tovar, za služby poskytované zdravotníckym personálom v nemocniciach a mimo nich, vr. služieb rôznych terapeutov.

Doprava zahŕňa výdavky za nákup dopravných prostriedkov, pohonných hmôt a mazív, výdavky spojené s ich prevádzkou a údržbou, vr. služieb autoškôl, výdavky za dopravné služby (vlak, autobusy, lietadlá, lode).

Pošta a telekomunikácie zahŕňa výdavky za poštové služby, za nákup telefónnych a faxových prístrojov a za telefónne a faxové služby.

Rekreácia a kultúra zahŕňa výdavky za tovary a služby spojené s individuálnou a organizovanou rekreáciou a iným využívaním voľného času, vr. výdavkov za knihy, noviny, tlačiarenský a papiernický tovar a kresliace potreby.

Vzdelávanie zahŕňa výdavky za predškolské, základné, stredoškolské, vyššie, vysokoškolské a iné vzdelanie, vr. rôznych kurzov.

Reštaurácie a hotely predstavujú výdavky vo verejnom stravovaní (vr. školského a závodného

stravovania) a výdavky za ubytovacie služby (mimo rekreácie).

Rozličné tovary a služby zahŕňajú výdavky za tovary a služby pre osobnú starostlivosť, výdavky za osobné predmety, výdavky za sociálne a finančné služby, výdavky za dobrovoľné poistenie a výdavky za iné služby spojené so spotrebou v domácnosti.

Ostatné hrubé výdavky obsahujú rôzne platby nespotrebného charakteru, ako dane z príjmov, majetku, povinné osobné poistenie, peňažné dary mimo domácnosť, splátky pôžičiek, veľké výdavky na opravy bytu, domu (nad 1400 EUR), nákup akcií a obligácií, vr. výdavkov na hospodárenie domácnosti (úžitkové zvieratá, hospodársky pozemok), ak sú hradené z hotovostných peňažných prostriedkov domácnosti.

Ostatné čisté výdavky sú získané z ostatných hrubých výdavkov odpočítaním dane z príjmov a povinného osobného poistenia.

Naturálne výdavky predstavujú súhrn naturálnych príjmov a hodnotu vynaloženú domácnosťou na stravovanie nečlenov domácnosti.

Celkové výdavky sú súhrnom peňažných a naturálnych výdavkov.

- Hore -

Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC)

Vybrané indikátory chudoby

Celkový disponibilný príjem domácnosti je vypočítaný ako suma zložiek hrubého osobného príjmu všetkých členov domácnosti plus zložky príjmu na úrovni domácnosti (napr. príjem z prenájmu majetku, prijaté transfery od iných domácností) mínus pravidelné dane z majetku, pravidelné platené transfery medzi domácnosťami (napr. výživné, pravidelná peňažná pomoc od iných domácností), daň z príjmu a príspevky na sociálne poistenie.

Ekvivalentná škála sa používa na výpočet ekvivalentnej veľkosti domácnosti. Pre výpočet indikátorov chudoby bola použitá v súlade s metodikou Eurostatu tzv. modifikovaná OECD škála, kde sa používajú koeficienty 1 pre prvého dospelého člena domácnosti, 0,5 pre druhého a každého dospelého člena domácnosti, 0,5 pre 14-ročných a starších a 0,3 pre každé dieťa mladšie ako 14 rokov.

Ekvivalentný disponibilný príjem sa vypočíta tak, že disponibilný príjem domácnosti sa vydolí ekvivalentnou veľkosťou domácnosti. Tento príjem je potom priradený každému členovi domácnosti.

Medián ekvivalentného disponibilného príjmu je hodnota ekvivalentného disponibilného príjmu, ktorá rozdeľuje súbor podľa výšky príjmu na dve rovnako početné časti podľa počtu osôb.

Miera rizika chudoby Podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 60% mediánu národného ekvivalentného príjmu. Ekvivalentný príjem je definovaný ako podiel celkového disponibilného príjmu domácnosti a jej ekvivalentného počtu členov, čím sa berie do úvahy veľkosť a zloženie domácnosti a je prisúdený každému členovi domácnosti.

Hranica rizika chudoby je hodnota hranice rizika chudoby (60 % mediánu národného ekvivalentného príjmu) v SK, v prepočte na paritu kúpnej sily a v Eure.

Rozptyl okolo hranice rizika chudoby je podiel osôb s ekvivalentným disponibilným príjmom pod 40 %, 50 % a 70 % národného mediánu.

Pomer príjmov horného a dolného kvintilu (S80/S20) je indikátor peňažnej chudoby, vypočítaný ako podiel sumy príjmov 20% osôb z populácie s najvyššími príjmami (horný kvintil) k podielu sumy príjmov 20% osôb z populácie s najnižšími príjmami (dolný kvintil).

Gini koeficient je indikátor peňažnej chudoby, predstavujúci nerovnomernosť príjmového rozdelenia. Je to pomer kumulatívnych podielov populácie usporiadanej podľa úrovne ekvivalentných disponibilných príjmov ku kumulatívnym podielom disponibilných príjmov nimi získaných.

Štruktúra príjmov sledovaných v zisťovaní EU SILC

Pracovné príjmy:

- peňažný príjem zo zamestnania alebo jemu blízky príjem - premenná predstavuje príjem zamestnanca, ktorý ho dostáva za vykonanú prácu na základe existencie pracovno-právneho vzťahu (štátnozamestnaneckého pomeru, služobného pomeru a členského pomeru) vo forme mzdy, platu, odmeny za výkon funkcie a iný druh odmeny, ktoré sú považované za príjem zo závislej činnosti. Obsahuje príjem z hlavného zamestnania, vedľajšieho zamestnania, mimoriadne odmeny, podiely na zisku a iné peňažné platby od zamestnávateľa.
- nepeňažný príjem zo zamestnania - premenná od roku 2007 zahŕňa okrem príjmu, ktorý sa týka prínosu z využívania služobného auta poskytnutého na súkromné účely a s tým spojených nákladov (napr. bezplatný benzín, poistenie auta, príslušné dane a poplatky) aj ostatné nepeňažné zložky príjmu, ktoré poskytoval zamestnávateľ zamestnancovi za obdobie predchádzajúceho kalendárneho roka (napr. stravné lístky, príspevok na plyn, elektrinu a vodu, príspevok alebo platby za účty telefónu alebo mobilného telefónu a pod.).
- peňažné zisky/straty z podnikania a inej samostatnej zárobkovej činnosti (vrátane honorárov) - premenná obsahuje:
 1. čistý prevádzkový zisk alebo stratu pracujúcich vlastníkov alebo partnerov v nekorporatívnych podnikoch zmenšené o úroky z obchodných pôžičiek,
 2. honoráre zarobené za písanie, vynálezy atď., nezahrnuté do zisku/straty nekorporatívnych podnikov,
 3. nájomné z podnikových budov, nástrojov, zariadení atď., nezahrnuté do zisku/straty nekorporatívnych podnikov.

Sociálne príjmy:

- starobné dávky - v rámci starobných dávok sa sleduje starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok, výsluhový dôchodok a iné opakované a jednorazové dávky a príspevky, ako napr. príplatok k dôchodku, odchodné, jednorazový vianočný príspevok poberateľom dôchodku a pod.
- dávky v nezamestnanosti - premenná pozostáva z dávky v nezamestnanosti a opakovaných a jednorazových peňažných dávok a príspevkov, ako je napr. príspevok na vykonávanie absolventskej praxe, príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť, príspevok na dochádzku za prácou a pod.
- dávky v invalidite - v rámci premennej sa sleduje invalidný dôchodok, peňažné príspevky na zvýšené výdavky, opakované a jednorazové peňažné dávky na kompenzáciu a iné opakované a jednorazové peňažné dávky (napr. peňažný príspevok na prepravu, príspevok na osobnú asistenciu, príspevok na činnosť pracovného asistenta, príspevok občanovi so zdravotným postihnutím na prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti a iné).
- nemocenské dávky - v rámci nemocenských dávok sa sleduje nemocenské, ošetrovné a iné peňažné dávky, napr. úrazový príplatok, jednorazové vyrovnanie, náhrada za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, úrazová renta a iné.
- dávky pre pozostalých - premenná zahŕňa vdovský a vdovecký dôchodok, sirotský dôchodok, príspevok na pohreb a iné opakované a jednorazové peňažné dávky (napr. náhrada nákladov na výživu pozostalých, pozostalostná úrazová renta, jednorazové odškodnenie pre pozostalých a pod).
- rodinné dávky a príspevky vyplácané rodinám s deťmi - rodinné dávky a príspevky poskytujú finančnú pomoc domácnostiam pri výchove detí. Zhŕňajú prídavok na dieťa, rodičovský príspevok, príspevky na podporu náhradnej starostlivosti, materské, vyrovnávacia dávka, príspevok pri narodení dieťaťa vrátane príplatku k príspevku pri narodení a iné peňažné dávky.
- príspevky na vzdelanie - v rámci premennej sa sledujú granty, štipendiá a iná podpora vzdelávania prijatá študentmi. Nesledujú sa tu štipendiá a podobné príspevky, ktoré sú poskytované vzhľadom na príjem v hmotnej núdzi.
- sociálne vylúčenie inde neklasifikované - premenná sociálne vylúčenie inde neklasifikované obsahuje pomoc v hmotnej núdzi, prospechové štipendiá žiakov stredných škôl a učilíšť a žiakov základných škôl a iné peňažné dávky (jednorazové a opakované peňažné dávky poskytnuté hospodáriacej domácnosti obcou, resp. iným subjektom). V rámci pomoci v hmotnej núdzi sa sleduje dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi: aktivačný príspevok, ochranný príspevok, príspevok na bývanie a príspevok na zdravotnú starostlivosť.

Súkromné príjmy:

- príjem z prenájmu majetku alebo pozemku - príjem z prenájmu majetku alebo pozemkov sa vzťahuje na prijatý príjem z prenájmu majetku (napr. prenájom obydlia, nájomné nezahrnuté do zisku alebo straty neakciovej spoločnosti, príjmy od nájomníkov alebo podnájomníkov alebo nájom za pozemok) po odpočítaní takých nákladov, ako sú napr. splátky úroku z hypotéky, menšie opravy, údržba, poistenie a iné poplatky.

- príjem osôb mladších ako 16 rokov - peňažná položka zahŕňa hrubý príjem všetkých členov domácnosti mladších ako 16 rokov počas minulého kalendárneho roka. Patrí sem napr. vreckové pre učňov.
- pravidelné prijaté peňažné transfery medzi domácnosťami - v rámci premennej sa sleduje výživné, dobrovoľné príspevky na dieťa, pravidelná finančná podpora od iných osôb ako členov domácností a od domácností z iných krajín.
- úroky, dividendy a zisk z kapitálových investícií do neregistrovaného podniku - úroky (nezapočítané do zisku alebo straty neakciovej spoločnosti), a zisk z kapitálových investícií do neakciových spoločností sa vzťahujú k čiastke úrokov z takých aktív, ako napr. bankové účty, vkladové a depozitné certifikáty, obligácie, podielové listy, dlhopisy, pokladničné poukážky a pod.

Ďalšie príjmové komponenty:

- príspevky na bývanie - príspevky na bývanie predstavujú pomoc domácnostiam pri zvládaní nákladov na bývanie. Je tu zahrnutý nenávratný príspevok zo Štátneho fondu rozvoja bývania.
- hodnota tovarov vyprodukovaných pre vlastnú spotrebu - v rámci uvedenej príjmovej položky sa sleduje hodnota jedál a nápojov vyprodukovaných a spotrebovaných v tej istej domácnosti. Vypočíta sa ako trhovú hodnotu vyrobených tovarov po odpočítaní všetkých nákladov spojených s výrobou.
- pravidelné dane z majetku - položka pravidelné dane z majetku sa vzťahuje na dane, ktoré majiteľ periodicky odvádza za vlastníctvo pozemkov, stavieb, bytov alebo nebytových priestorov (tzv. daň z nehnuteľnosti).
- pravidelné platené peňažné transfery medzi domácnosťami - v rámci premennej sa zisťuje ročná suma, ktorú domácnosť zaplatila v priebehu minulého kalendárneho roka iným domácnostiam alebo jednotlivcom, ako napr. povinné výživné, dobrovoľné výživné, pravidelná peňažná podpora iným osobám ako členom domácnosti, pravidelná peňažná podpora pre domácnosti v iných krajinách.
- daň z príjmu a príspevky sociálneho poistenia - predmetom dane z príjmu sú príjmy zo závislej činnosti, príjmy z podnikania a inej samostatnej zárobkovej činnosti a z prenájmu, príjmy z kapitálového majetku a ostatné príjmy (napr. príjmy z príležitostných činností, z príležitostného prenájmu hnutel'ných vecí, príjmy z prevodu vlastníctva nehnuteľností a pod.)
- príspevky do individuálnych súkromných dôchodkových fondov - príjmová položka zahŕňa príspevky do individuálnych dôchodkových fondov súvisiacich so starobou, pozostalými, chorobou, invaliditou a nezamestnanosťou, napr. vyplývajúce zo zmlúv s doplnkovými dôchodkovými poisťovňami (III.pilier).
- dôchodok z individuálnych súkromných dôchodkových fondov - v rámci premennej sa sleduje dôchodok vyplatený z individuálnych súkromných dôchodkových fondov na základe dôchodkového poistenia, ktoré bolo uzatvorené jednotlivými osobami z ich vlastnej iniciatívy, nezávisle od zamestnávateľov a vlády (III.pilier).

Spotreba potravín

Mäso v hodnote na kosti je jatočná mŕtva hmotnosť mäsa. Zahrňuje aj spotrebu vnútorností.

Spotreba mlieka na obyvateľa v litroch sa na kg prepočítava koeficientom 1,03 (platí pre všetky druhy mlieka).

Ostatné netavené syry sú členené podľa konzistencie jednotlivých syrov, ktorá je vyjadrená množstvom vody v beztukovej hmote syra v percentách hmotnosti.

Od roku 2005 do roku 2007 16,7 kusov **vajec**=1 kg vajec v brutto hmotnosti a od roku 2008 16,4 kusov vajec =1 kg vajec v brutto hmotnosti.

Pre **prepočet tukov na hodnotu 100 % tuku** slúžia nasledovné koeficienty: maslo - 0,800; bravčová masť v hodnote surovej - 0,861; rastlinné jedlé tuky a oleje (rastlinný tuk - 0,579; stužený tuk - 1; jedlé oleje - 0,980), ostatné tuky - 0,990.

Zelenina a zeleninové výrobky spolu v hodnote čerstvého vrátane zeleninových štiav a kečupov.

Ovocie a ovocné výrobky spolu v hodnote čerstvého vrátane štiav je bez spotreby orechov.

Ostatné ovocie okrem hrozna je ovocie mierneho pásma vrátane odhadu spotreby lesných plodov.

Alkoholické nápoje vyčíslené v litroch sa na hodnotu 100% liehu prepočítavajú nasledovnými koeficientmi: liehoviny - 0,400; hroznové víno - 0,110; iné vína - 0,145; pivo - 0,040.

Neochutené a nesladené nápoje zahŕňajú neochutené a neprisládzané sytené, minerálne a ostatné prírodné stolové vody.

Ochutené a prisládzané nápoje zahŕňajú ochutené a prisládzané limonády, minerálne a ostatné osviežujúce nápoje okrem sirupových nápojov, ovocných štiav a nektárov.

Sirupové nápoje sa na hodnotu nápoja prepočítavajú koeficientom 9.